

УДК 342.726-055

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.1.22>

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВПЛИВУ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Сащенко М.І.,

*аспірантка кафедри права Європейського Союзу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0004-3508-3640*

Сащенко М.І. Деякі питання впливу гендерних стереотипів на реалізацію принципу рівності в Україні.

Статтю присвячено дослідженню проблеми гендерних стереотипів, що притаманні українському суспільству та їх впливу на дотримання принципу рівності. Визначено, що незважаючи на правовий режим воєнного стану, та пов'язані з ним виклики, прослідковується позитивна тенденція до утвердження принципів гендерної рівності в Україні. Разом з тим, гендерні стереотипи є однією з перешкод на шляху розбудови демократичної країни рівних можливостей.

Надано характеристику стереотипам як психологічно-соціальному явищу, виходячи з їх ролі та впливу на всі сфери суспільного життя. Розглянуто історичні передумови виникнення та вкорінення гендерних стереотипів в менталітет українців. Акцентовано увагу на необхідності розрізнення понять «стать» та «гендер», говорячи про гендерні стереотипи, оскільки зазначені дефініції хоча й пов'язані між собою, мають різне значення та змістове навантаження.

Наведено умовний поділ існуючих гендерних стереотипів на 4 групи: стереотипи маскулізності-фемінності; стереотипи щодо змісту праці; професійні та сімейні стереотипи; стереотипи зовнішності.

Проаналізовано основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, закріплені в національному законодавстві. Констатовано, що правове регулювання принципу гендерної рівності в сучасній Україні, на щастя, відходить від негативних стереотипів як західної так і східної Європи, що існували в минулому.

Розглянуто проблемні питання гендерного мейнстрімінгу в Україні. Досліджено регламентацію гендерного мейнстрімінгу в нормативно-правових актах Ради Європи. Проведено аналіз процедури захисту від дискримінації за статтю Європейським судом з прав людини та національними судами України. Виявлено недостатню нормативну регламентацію механізмів боротьби з гендерними стереотипами. Запропоновано шляхи удосконалення національної політики у сфері подолання гендерних стереотипів, зокрема запозичення досвіду іноземних країн та міжнародних органів.

Ключові слова: гендерна рівність, гендерні стереотипи, права жінок, гендерний мейнстрімінг, захист прав людини, правове регулювання гендерної політики.

Sashchenko M.I. Some issues of the impact of gender stereotypes on the implementation of the principle of equality in Ukraine.

The article is devoted to the study of the problem of gender stereotypes inherent in Ukrainian society and their impact on the observance of the principle of equality. It has been determined that, notwithstanding the legal regime of martial law and the challenges associated with it, there is a positive trend towards the establishment of the principles of gender equality in Ukraine. Concomitantly, gender stereotypes represent a significant impediment to the advancement of a democratic nation that fosters equitable opportunities.

The article delineates stereotypes as a psychological and social phenomenon, predicated on their role and influence across all spheres of public life. The present study explores the historical preconditions of the emergence and rooting of gender stereotypes in the mentality of Ukrainians. The author emphasizes

the necessity of distinguishing between the concepts of «sex» and «gender» when discussing gender stereotypes, since these definitions, although interrelated, possess divergent meanings and content.

The author proposes a conditional classification of prevailing gender stereotypes into four distinct categories: stereotypes of masculinity and femininity; stereotypes concerning the nature of work; professional and familial stereotypes; and stereotypes of appearance.

The author conducts an analysis of the primary directions of the state policy on ensuring equal rights and opportunities for women and men, as enshrined in national legislation. It has been asserted that the legal regulation of the principle of gender equality in modern Ukraine is, fortuitously, evolving away from the negative stereotypes of both Western and Eastern Europe that prevailed in the past.

The author conducts an analysis of the problematic issues of gender mainstreaming in Ukraine. The present study examines the regulation of gender mainstreaming in the legal acts of the Council of Europe. The author conducts an analysis of the procedure for protection against gender discrimination by the European Court of Human Rights and national courts of Ukraine. The text goes on to reveal an insufficiency of regulatory mechanisms in place for the combating of gender stereotypes. The following recommendations are made for the enhancement of national policy in the domain of countering gender stereotypes: firstly, the experience of foreign countries and international bodies is to be drawn upon; secondly, the utilization of best international practices is to be encouraged.

Key words: gender equality, gender stereotypes, women's rights, gender mainstreaming, protection of human rights, legal regulation of gender policy.

Постановка проблеми. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків – один з основних векторів розвитку соціальної політики нашої країни, а також одне з євроінтеграційних зобов'язань. Так, відповідно до постанови Верховної Ради України від 29 липня 2022 року № 2483-IX «Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції» одним з головних завдань Верховної Ради України, що реалізується спільно з Кабінетом Міністрів України у сфері європейської інтеграції, є адаптація законодавства України до положень права Європейського Союзу (*acquis* ЄС), що включає в себе і гендерне врегулювання [1]. Принцип гендерної рівності закріплено у низці нормативно-правових актів, зокрема Конституції України, Законі України від 08 вересня 2005 року № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (зі змінами) [2], Державній стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та операційному плані з її реалізації на 2022–2024 роки [3].

Водночас для ефективного гарантування цього принципу, важливим є не лише його нормативне врегулювання, але й рівень сприйняття суспільством. Адже саме соціальна легітимність виступає показником реальних потреб та інтересів громадян.

З утвердженням європейського курсу розвитку, для України все більшої актуальності набувають питання закріплення та реалізації європейських цінностей загалом та принципу гендерної рівності зокрема. Проте для менталітету нашого народу є характерною наявність певних уявлень про те яку соціальну роль має відігравати той чи інший гендер у суспільному житті, тобто гендерні стереотипи, які можуть так чи інакше впливати на процеси впровадження гендерної політики та забезпечення рівних можливостей. А тому особливої актуальності набуває дослідження гендерних стереотипів, що притаманні українському суспільству з метою мінімізації їх негативного впливу на дотримання принципу рівності, який є основою правового статусу особи.

Мета статті: дослідити вплив гендерних стереотипів на дотримання принципу рівності, розглянути проблемні питання гендерного мейнстрімінгу в Україні.

Стан опрацювання проблематики. Питання гендерних стереотипів підіймалося багатьма науковцями, зокрема Л. Жданкіною, К. Кисильовою, Н. Куравською, Г. Юровською. Проте у більшості доробок зазначена проблема розглядається через призму соціології та психології. Водночас зберігається необхідність подальшого опрацювання гендерних стереотипів у правовій площині.

Виклад основного матеріалу. Загальна декларація прав людини (далі – Декларація) встановлює, що кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені Декларацією, незалежно від статі [4]. Водночас стаття 24 Конституції України закріплює, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками статі та гарантує рівність прав жінки і чоловіка [5]. Та наскільки ефективними зазначені норми є на практиці? У звітах про глобальний гендерний розрив Всесвітнього економічного форуму щорічно оцінюються здобутки країн у питаннях забезпечення гендерної

рівності та фіксується їх прогрес за відповідною шкалою. Так, наприклад, Україна у 2021 році посідала 74 місце зі 156 країн, у 2022 році – 81 місце зі 146 країн, у 2023 році – 66 місце зі 146 країн [6]. У 2024 році Україна зайняла 63 місце, тим самим скоротивши гендерний розрив на 72% [7].

Якщо розглядати кожен показник, який впливає на загальний рейтинг країни окремо, то найбільше гендерна нерівність проявляється в аспектах розширення політичних прав і можливостей. Трішки краща ситуація з рівнем освіти, економічними можливостями, а також здоров'ям та виживанням.

Таким чином, незважаючи на правовий режим воєнного стану, та пов'язані з ним виклики, прослідковується позитивна тенденція до утвердження принципів гендерної рівності в Україні. Проте у зазначеній галузі ще достатньо проблемних питань, які потребують детального дослідження та опрацювання задля подальшої розробки методів їх подолання. Однією з перешкод на шляху розбудови демократичної країни рівних можливостей є гендерні стереотипи.

Вперше термін «стереотип» було вжито Вольтером Ліппманом у 1922 році у праці «Суспільна думка», у значенні образів, що виникають у свідомості людини з метою спрощення сприйняття нею соціальних явищ та об'єктів [8, с. 21–24]. З того часу наукова спільнота напружувала велику кількість різних дефініцій, в межах яких можна виділити основні ознаки, що притаманні стереотипам, зокрема узагальнений характер, ірраціональність, зв'язок з певним суспільством або соціальною групою, життєстійкість тощо. У синонімічному ряді слова «стереотип» зустрічаються поняття «установка», «упередження», «атитюд» та «шаблон».

Стереотипи є характерними для всіх сфер суспільного життя та можуть бути гендерними, соціальними, релігійними, політичними, етнічними, правовими, расовими, професійними та іншими [9]. Не слід недооцінювати їх ролі та впливу на суспільство. Так, наприклад, правові стереотипи є частиною буденної правової культури та правової психології, як елементу правосвідомості, завдяки чому вони здійснюють свій вплив на саморегуляцію поведінки людей, прийняття юридично значущих рішень, аналіз правових ситуацій [10].

Існуючі гендерні стереотипи можна умовно поділити на 4 групи: стереотипи маскуліності-фемінності (шаблони щодо фізіологічних, психологічних та поведінкових характеристик жінок та чоловіків); стереотипи щодо змісту праці (упередження, що стосуються поділу сфер та видів діяльності); професійні та сімейні стереотипи (установки стосовно місця, яке мають займати жінки та чоловіки в побуті та кар'єрі); стереотипи зовнішності (уявлення щодо зовнішнього вигляду представників різних статей) [11].

Як правило, стереотипи настільки сильно вкорінюються в мислення людини, що їх використання відбувається неусвідомлено, «за замовчуванням», а тому їх наслідки та вплив як на окремого індивіда, так і на суспільство цілком не піддається логічному аналізу та оцінці під час застосування. Виходячи з цього дуже важко запровадити ефективний та універсальний метод боротьби зі шкідливим впливом стереотипів [12].

Говорячи про гендерні стереотипи важливо розрізняти поняття «стать» та «гендер», оскільки зазначені дефініції хоча й пов'язані між собою, мають різне значення та змістовне навантаження. Так, під «статтю» розуміють характеристику, що поєднує у собі фізіологічні та анатомічні властивості організму. Виходячи з запропонованого визначення та враховуючи наявність «XX» або «XY» хромосомного набору прийнято виділяти чоловічу та жіночу стать. Натомість «гендером» є соціальна категорія, якою визначаються соціальні ролі індивідів, які в очах соціуму притаманні тій або іншій статі [13].

У звіті Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини під гендерним стереотипом розуміється узагальнений погляд або упередження на характеристики, якими володіють або повинні володіти жінки і чоловіки, або ролі, які виконують або повинні виконувати чоловіки і жінки. При цьому гендерні стереотипи можуть мати як позитивне, так і негативне спрямування [14]. Проте з останньою тезою можуть посперечатися багато науковців. Так, наприклад, існує думка, що гендерні стереотипи слугують причиною порушень прав людини, оскільки вони стримують можливість реалізації потенціалу (зокрема у професійній сфері) як чоловіків так і жінок [15]. Також гендерні стереотипи розглядаються як джерело та прояв дискримінації, що сприяє закріпленню підпорядкованої ролі жінок у суспільстві та впливає на реалізацію прав людини [16].

Дискримінація за гендером довгий час вважалася нормою для більшості сучасних країн світу, які декларують себе як правові, загалом, та Європи зокрема. До XX ст. на законодавчому рівні закріплювалася підпорядкованість жінки чоловікові, заперечувалася можливість реалізації прав

жінок окремо від чоловіка (батька, брата), обмежувалися майнові, виборчі, освітні, культурні та інші права. Лише наприкінці XX ст. захист прав жінок оформився в соціальний та політичний напрям, який дав поштовх до визнання та офіційного закріплення принципу гендерної рівності.

Проте довготривале існування дискримінаційних процесів у тогочасних суспільствах породжувало виникнення та укріплення гендерних стереотипів, боротьба з якими продовжується й зараз. Так, наприклад, найбільш розповсюдженими стереотипами, що довгий час гальмували розвиток економічної сфери ЄС та можливість забезпечення права жінок на працю, були упередження, що чоловіки є більш продуктивними працівниками, жінкам не місце у галузях науки, технологій, інженерії та математики (STEM сфера), умовний поділ на «чоловічі» та «жіночі» професії [16].

Одним з прикладів країни, в якій, попри проголошену рівність, гендерна нерівність була очевидною є Союз Радянських Соціалістичних Республік.

Українське суспільство після розпаду СРСР, на жаль, успадкувало його сексистські наративи, а тому для нашого менталітету більш характерними є негативні гендерні стереотипи. Досліджуючи історичні передумови їх виникнення, слід сказати, що статтею 102 Конституції Української Радянської Соціалістичної Республіки саме жінці в Українській РСР (як окремій категорії, а не громадянам загалом або ж жінкам та чоловікам) гарантувалися рівні права з чоловіком в усіх галузях господарського, державного, культурного і громадсько-політичного життя. Можливість здійснення цих прав жінок забезпечувалося наданням жінці рівного з чоловіком права на працю, оплату праці, відпочинок, соціальне страхування і освіту, державною охороною інтересів матері й дитини, державною допомогою багатодітним і самотнім матерям, наданням жінці при вагітності відпусток із збереженням утримання, широкою сіткою родильних будинків, дитячих ясел та садків [17].

Незважаючи на наявність відповідної норми, закріпленої основним законом держави, у суспільстві було сформовано чітке розподілення чоловічих функцій: вирішення державних та політичних питань, розвиток науки та техніки, стимулювання економіки та виробництва й жіночих: народження та виховання дітей, організація побуту тощо. Водночас для економічного розвитку країни необхідним було щоб жінки також працювали, але їх внесок не міг прирівнюватися до чоловічого.

З зазначеного вбачається наявність одразу декількох стереотипів, що негативно впливають на реалізацію рівних можливостей. Так, від чоловічого гендеру очікувалося проявлення лідерських позицій, твердість, витривалість, стриманість, відсутність емоційності, соціальна активність тощо. Для жінок мав бути характерним спокій, лагідність, покірність, відсутність кар'єрних амбіцій тощо. Проте не всі люди відповідають заявленим «нормам», що призводить до непорозумінь індивіда та суспільства, а також може спричинити внутрішній конфлікт в самій людині.

Правове регулювання принципу гендерної рівності в сучасній Україні, на щастя, відходить від негативних стереотипів як західної так і східної Європи, що існували в минулому. Так, чинна Конституція України, на відміну від Конституції УРСР не виділяє жінок як окрему категорію, а закріплює права жінок і чоловіків як рівних (стаття 24). Відповідно до статті 51 Конституції України шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї.

Задля викорінення негативних гендерних стереотипів зі свідомості людей, необхідний комплексний підхід до проблеми у всіх сферах суспільного життя, зокрема політичної, освітньої, соціальної, культурної. Дієвим механізмом реалізації зазначеного може слугувати гендерний мейнстрімінг, що полягає у реорганізації, вдосконаленні, розвитку та оцінюванні політичних процесів з метою включення гендерної рівності в усі політики на всіх рівнях та на всіх етапах суб'єктами, які зазвичай беруть участь у розробці політики [18].

Основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків закріплено статтею 3 Закону України від 08 вересня 2005 року № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (зі змінами), відповідно до якої державою вживаються заходи щодо: утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; застосування позитивних дій; запобігання та протидію насильству за ознакою статі, у тому числі всім проявам насильства стосовно жінок; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; підтримки сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства; виховання і пропаганди серед населення України культури ген-

дерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері; захисту суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі [2].

Елементи національного інституційного механізму гендерного мейнстрімінгу також відображено у Державній стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 року № 752-р та операційному плані до неї. Так, серед основних політик нашої держави можна виділити такі: забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у прийнятті рішень, протидію насильству за ознакою статі; забезпечення гендерної рівності з метою запобігання збройному конфлікту та постконфліктного відновлення; боротьбу з бідністю населення; доступ до освіти та навчання; охорону здоров'я; забезпечення гендерної рівності у медійній сфері; розширення економічних можливостей, охорону навколишнього природного середовища [3].

Таким чином, зазначеним документом охоплюється велика кількість питань, шляхи вирішення яких передбачені оперативним планом. Водночас, розв'язання такої глобальної проблеми як гендерні стереотипи, не виноситься в окрему стратегічну ціль, а лише згадується мимохідь в контексті необхідності розвінчування стереотипів та збільшення частки населення без гендерних стереотипів.

Натомість стратегічною ціллю 1 Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2024-2029 рр. є запобігання та боротьба з гендерними стереотипами та сексизмом. Задля досягнення зазначеної цілі Радою Європи будуть вживатися всі необхідні заходи, зокрема:

- розповсюдження та подальше сприяння у виконанні Рекомендації CM/Rec (2019)1 щодо запобігання та боротьби з сексизмом;
- проведення кампаній, спрямованих на боротьбу з сексистською мовою ненависті як в публічній сфері (освіта, наука, культура, спорт, технології, інженерія тощо) так і в приватній сфері (включаючи соціальні мережі);
- застосування Рекомендації Комітету Міністрів щодо боротьби з мовою ненависті, яка спрямована на викорінення упереджень, звичаїв і традицій, заснованих на стереотипних гендерних ролях;
- запровадження передових практик для викорінення гендерних стереотипів щодо дівчат і хлопців, жінок і чоловіків у системах освіти та професійної підготовки, на ринку праці, та навіть, де це доречно, у сімейному житті; реалізація стандартів Стамбульської конвенції;
- впровадження Керівних принципів Ради Європи 2023 року щодо місця чоловіків і хлопців у політиці гендерної рівності та політиці протидії насильству щодо жінок тощо [19].

Водночас, формально закріплені норми, що стоять на захисті принципу гендерної рівності, не є життєздатними без їх практичного застосування та дієвих гарантій захисту, зокрема і в судовій практиці. Так, наприклад, боротьба з гендерними стереотипами є важливим напрямком діяльності й Європейського суду з прав людини. Зокрема, Суд стоїть на захисті статті 14 Європейської конвенції з прав людини, якою передбачається користування правами та свободами, визнаними Конвенцією без дискримінації за будь-якою ознакою, насамперед статтю. Оскільки текст Конвенції закріплює лише загальні права, та не враховує усі аспекти сучасних суспільних відносин, спостерігається велика кількість прогалин (у тому числі й в статті 14 Конвенції). А тому найбільш ефективним способом їх подолання є правозастосовна практика Суду [20].

У низці рішень Європейського суду спостерігається «антистереотипний підхід», що полягає у розвіннанні вкорінених негативних поглядів та переконань громадян та посадових осіб щодо людей та їх можливості реалізації гарантованих прав [21]. Одним з показових рішень ЄСПЛ у якому суд країни громадянства заявниці допустив порушення як статті 14 так і статті 8 Конвенції застосовувавши гендерні стереотипи є справа «Карвалью Пінто де Соуза Море проти Португалії». Судом було констатовано, що Вищий адміністративний суд Португалії використав два стереотипи стосовно заявниці: статевий стереотип, що стосується фізичних та біологічних відмінностей та гендерно-рольовий стереотип, приписавши певну роль та поведінку жінкам, що призвело до дискримінації за статтю [22].

Судова система України, натомість, не проводить окремої кампанії з подолання гендерних стереотипів та й сам принцип гендерної рівності розглядається скоріше як компонент загальнолюдської рівності, аніж як окрема проблематика. Так, у рішенні Конституційного Суду України від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 зазначено, що гарантована Конституцією України рівність усіх людей в їх правах і свободах означає необхідність забезпечення їм рівних правових можливостей

як матеріального, так і процесуального характеру для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод. У правовій державі звернення до суду є універсальним механізмом захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

У рішенні Великої палати Конституційного Суду України від 22 травня 2018 року № 5-р/2018 Конституційний Суд України виходить з того, що існування пільг для окремих категорій громадян передбачено на конституційному рівні. Відповідно до частини третьої статті 24 Конституції України рівність прав жінки і чоловіка забезпечується, зокрема, спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг та юридичним захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Висновки. Незважаючи на демократичний вектор розвитку нашої держави та підвищення ролі європейських цінностей у суспільстві, слід констатувати, що для українського народу досі є характерною наявність гендерних стереотипів. У приватному житті, побуті, професії, культурі, спорті, будь-яких інших сферах суспільного життя людину може спіткати негативне стереотипне ставлення, яке породжує обмеження у можливості реалізації гарантованих прав.

Наразі Україною вживаються заходи гендерного мейнстрімінгу з метою дотримання принципу гендерної рівності при вирішенні усіх та будь-яких державних питань. Але при цьому дуже незначна роль відводиться питанням подолання гендерних стереотипів. Досвід європейських країн доводить, що задля ефективної боротьби з зазначеною проблематикою вимагається приділення більшої уваги з боку держави. Враховуючи вищезазначене, пропонується посилити протидію гендерним стереотипам в різних сферах суспільного життя, зокрема:

- у питаннях освіти та виховання: слід зауважити, що стереотипне мислення є більш характерним для старшого покоління, проте гендерні штампи прививаються й при вихованні сучасних поколінь українців. А тому важливим є проведення просвітницької роботи щодо негативного обмежувального впливу гендерних стереотипів не лише серед дітей, але й серед батьків чи осіб, що їх замінюють, а також викладачів;
- у питаннях культури та мистецтва: віддаючи належне історичному минулому нашої країни, яке було покладено в основу більшості витворів, а також народній творчості, необхідно також розвивати сучасні культурні тенденції, в яких не буде місця гендерній категоризації та стереотипам;
- у питаннях економіки та ринку праці: посилення контролю за дотриманням принципу гендерної рівності, у тому числі шляхом запровадження обов'язкових щоквартальних перевірок на підприємствах, в установах, організаціях уповноваженими органами та їх посадовими особами.

Вибірковий аналіз чинного національного законодавства, спрямованого на запровадження гендерного мейнстрімінгу, показав недостатню нормативну регламентацію механізмів боротьби з гендерними стереотипами, а тому існує необхідність виокремлення зазначеного в окремий стратегічний напрямок. При цьому, вбачається за можливе запозичення досвіду іноземних країн та міжнародних органів, зокрема Ради Європи, у питаннях закріплення різних аспектів принципу гендерної рівності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції: Закон України від 29.07.2022 № 2483-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-20#Text> (дата звернення: 22.05.2025).
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15/ed20241219#Text> (дата звернення: 22.05.2025).
3. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.08.2022 № 752-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.05.2025).
4. Загальна декларація прав людини ООН від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_015 (дата звернення: 20.12.2024).
5. Конституція України: станом на 1 берез. 2019 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2019. 76 с.

6. European Union. Country gender profile Ukraine. *Eu 4 Gender Equality Reform Helpdesk 2023*: July 2023. URL: https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2023/09/eu4genderhelpdesk_ukrainegenderprofile_2023-cgp_v3.pdf (Last accessed: 23.12.2024).
7. World Economic Forum. Global Gender Gap Report 2024. Cologny: WEF, 2024. Available at: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2024/> (Last accessed: 22.12.2024).
8. Lippmann W. Public opinion. New York: Macmillan, 1922. URL: https://monoskop.org/images/b/bf/Lippman_Walter_Public_Opinion.pdf (Last accessed: 23.12.2024).
9. Прядко А., Сергєєнкова О. Історіогенез поняття «стереотип» як предмету психологічного дослідження професійних стереотипів вихователів. *Вісник Львівського університету*. 2021. № 10. С. 147–152.
10. Цвік М.В., Петришин О.В., Авраменко Л.В. Загальна теорія держави і права: підручник / за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
11. Ткалич М.Г. Психологія гендерної взаємодії персоналу організації: дис. д-ра психол. наук. Київ, 2016. 500 с.
12. Cook R.J., Cusack S. Gender stereotyping: transnational legal perspectives. *Human Rights Law Review*. September 2010. Vol. 10, № 3. P. 59–68. URL: <https://academic.oup.com/hrlr/article-abstract/10/3/583/637240> (Last accessed: 20.12.2024).
13. Bates N., Chin M., Becker T. Measuring Sex, Gender Identity, and Sexual Orientation. *National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine*. 2022. 200 p. URL: <https://doi.org/10.17226/26424> (Last accessed: 23.12.2024).
14. Office of the High Commissioner for Human Rights. Gender stereotypes and Stereotyping and women's rights. September 2014. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Gender_stereotyping.pdf (Last accessed: 22.12.2024).
15. Tabassum N., Nayak, B. Gender stereotypes and their impact on women's career progressions from a managerial perspective. *IIM Kozhikode Society & Management Review*. 2021. № 10(2), P. 192–208. URL: <https://doi.org/10.1177/2277975220975513> (Last accessed: 23.12.2024).
16. Committee on the Elimination of Discrimination against Women. Загальні рекомендації, ухвалені Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок № 1-37. *ООН Жінки «CEDAW в дії»*. URL: <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96-%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83-%D0%9E%D0%9E%D0%9D.pdf> (Last accessed: 23.12.2024).
17. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки від 30.01.1937. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/001_001 (дата звернення: 21.12.2024).
18. Гендерний словник URL: <https://kgsi.org.ua/sites/default/files/theory/slovnuk-gendernyy9-03-44-88.pdf> (дата звернення: 23.12.2024).
19. Комісія з питань гендерної рівності (ГЕС). Стратегія гендерної рівності РЄ (на 2024–2029 рр.). 2024. URL: <https://rm.coe.int/cm-2024-17-finale-ukr/1680af3517> (дата звернення: 23.12.2024).
20. O'Connell R. Cinderella comes to the Ball: Article 14 and the right to non-discrimination in the ECHR. *Legal Studies: The Journal of the Society of Legal Scholars*. 2009. Vol. 29, № 2. P. 211–229. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1748-121X.2009.00119.x> (Last accessed: 17.12.2024).
21. Case of Aksu v. Turkey: Рішення Європейського Суду з прав людини від 15 березня 2012 року. URL: https://www.hr-dp.org/files/2013/09/09/CASE_OF_AKSU_v._TURKEY_.pdf (дата звернення: 19.12.2024).
22. Case of Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal: Рішення Європейського Суду з прав людини від 25 липня 2017 року. URL: <https://www.studeersnel.nl/nl/document/hogeschool-utrecht/nederlands-als-tweede-taal/case-of-carvalho-pinto-de-sousa-morais-v-portugal-11/1152812> (дата звернення: 21.12.2024).